

۵۵۰۰۵۷۳

بانک غذا سازمانی خیریه و غیردولتی است که به کسانی که در تهیه مایحتاج خوراکی خود مشکل دارند، از طریق اهدای غذا کمک می‌کند. این نوع از بانک‌ها در سراسر دنیا با هدف جلوگیری از به‌هدررفتن غذاهای آماده و بسته‌بندی و توزیع غذا میان نیازمندان در راستای مبارزه با گرسنگی تأسیس شده‌اند.

مقدمه

بانک غذا سازمانی خیریه و غیردولتی است که به کسانی که در تهیه مایحتاج خوراکی خود مشکل دارند، از طریق اهدای غذا کمک می‌کند. این نوع از بانک‌ها در سراسر دنیا با هدف جلوگیری از به‌هدررفتن غذاهای آماده و بسته‌بندی و توزیع غذا میان نیازمندان در راستای مبارزه با گرسنگی تأسیس شده‌اند. بانک‌های غذا به شکل معمول غذاهای خود را از شرکت‌ها و تولیدکنندگان عمده مواد غذایی دریافت می‌کنند که موفق به فروش تولیدات خود نشده‌اند و می‌خواهند انبارهای خود را خالی کنند. البته، داوطلبان و اهداکنندگان شخصی نیز نقش به‌سزایی در رونق سفره بانک‌های غذا دارند. علاوه بر این، بانک‌های غذا با هتل‌ها، رستوران‌ها و سالن‌های غذاخوری نیز تعامل و همکاری می‌کنند، زیرا در هر وعده غذایی مقدار زیادی غذا برجای می‌ماند. منظور باقی‌مانده‌ی غذای افراد نیست، بلکه اضافه‌ی غذای سفارش داده‌شده است. این بانک‌ها با عقد قرارداد با چنین مراکزی به جمع‌آوری غذاها و بسته‌بندی آن‌ها می‌پردازند. در این فرآیند هم از حیف‌ومیل غذاهای باقی‌مانده جلوگیری می‌شود و هم شبیه بانک‌ها که پول را به گردش درمی‌آوردند، غذا به گردش درمی‌آید و به دست گرسنگان و نیازمندان می‌رسد. در مواردی که غذاهای جمع‌آوری‌شده نزدیک به اتمام تاریخ انقضا خود باشند، بانک‌های غذا از طریق ارتباط با کارشناسان ایمنی غذایی، از سلامت و ایمنی غذا اطمینان حاصل می‌کنند. همچنین، برخی بانک‌های غذایی با مراجعه به عمده‌فروشان، خود، اقدام به خرید مواد غذایی ارزان‌قیمت نسبت به نرخ بازار می‌کنند. در بعضی کشورها کشاورزان پس از برداشت اولیه محصول خود از زمین به داوطلبان فعال در بانک‌های غذا اجازه می‌دهند تا اقدام به جمع‌آوری باقیمانده محصول و استفاده از آن در بانک غذا کنند.

بانک‌های غذا؛ انواع، شماری از آن‌ها و درصد مراجعه

اولین بانک غذا در جهان، بانک غذای سنت ماری بود که در ۱۹۶۷م در آریزونای آمریکا توسط جان وان هنگل تأسیس شد. از آن زمان تاکنون صدها بانک غذا در سراسر جهان ایجاد شده است. بانک‌های غذا بر اساس نمونه‌های مختلفی فعالیت می‌کنند، اما از لحاظ عملکردی می‌توان همه آن‌ها را در دو نمونه انباری)) و خط مقدم)) جای داد. در نمونه انباری، بانک غذا در هر شهری به‌صورت یک انبار بزرگ عمل می‌کند که به‌طور مستقیم با افراد گرسنه در ارتباط نیست،

بلکه محموله‌های بزرگ اهدایی را دریافت کرده و پس از کنترل کیفیت آن‌ها اقدام به ذخیره غذا می‌کند. سپس، غذا را بین سازمان‌های غیردولتی و خیریه‌هایی که به‌طور مستقیم با نیازمندان در ارتباط می‌باشند، توزیع می‌کند. بانک‌های غذا در آمریکا، استرالیا و بخش زیادی از کانادا به این شکل فعالیت می‌کنند. در نمونه خط مقدم که بسیاری از کشورهای اروپایی بر اساس آن عمل می‌کنند، بانک غذا خط مقدم ارتباط با نیازمندان بوده و خود به‌طور مستقیم مواد غذایی را به دست فقیران، بی‌خانمان‌ها و سالمندان می‌رساند. رشد بانک‌های غذا به‌طور گسترده‌ای مورد استقبال جامعه و به‌ویژه احزاب دست راستی قرار گرفته است. احزاب چپ نیز ظهور چنین بانک‌هایی را مثبت قلمداد کرده و آن را شاهدهی بر وجود جامعه مدنی فعال و مستقل از دولت ارزیابی می‌کنند. با این حال، برخی دانشگاهیان و مفسران ابراز نگرانی کرده‌اند که ظهور بانک‌های غذا ممکن است حمایت‌های سیاسی را برای تأمین رفاه کاهش دهد. فرض بر این است که وقتی بانک‌های غذا به فعالیت در این زمینه می‌پردازند، دیگر نمی‌توان مسئولیت پاسخگویی به نیاز افراد گرسنه را تنها متوجه دولت دانست. برخی گزارش‌ها نیز حاکی از آن است که بانک‌های غذا در مقایسه با کمک‌های دولتی ناکارآمد بوده و مردم برای مراجعه مستقیم به آن‌ها احساس شرمساری می‌کنند.

با این وجود، در اروپا و آمریکا پس از بحران مالی ۲۰۰۷-۸م و تورم فزاینده در قیمت مواد غذایی که از اواخر ۲۰۰۶م آغاز شده بود، تعداد بانک‌های غذا و مراجعه‌کنندگان آن‌ها به سرعت افزایش یافت. بر طبق گزارش ، در ۲۰۱۲م حدود ۵۰ میلیون آمریکایی در جدال با ناامنی غذایی بوده‌اند یعنی ۱ نفر از هر ۶ نفر جمعیت. همچنین، تعداد افرادی که در آمریکا نیازمند کمک بانک‌های غذایی هستند، از ۲۰۰۵م تاکنون ۴۶ درصد افزایش یافته است (۱). بر پایه گزارش مرکز مطالعات سیاست‌گذاری سلامت دانشگاه ، میزان مراجعه‌کنندگان به بانک غذای کالیفرنیا از ۲۰۰۸م به این سو افزایش ۴۰ درصدی داشته است (۲). اواسط ۲۰۱۲م برخی بانک‌های غذا نگرانی خود را در تهیه غذای نیازمندان در ماه‌های بعد ابراز کردند، زیرا قیمت مواد غذایی و میزان مراجعه‌کنندگان به بانک‌های غذا افزایش یافته بود، اما کمک‌های مالی به بانک‌ها کاهش چشمگیری پیدا کرده بود. علاوه بر این، بهره‌وری روزافزون صنعت غذا و کاهش اتلاف مواد غذایی در چرخه تولیدی سبب کاهش ورودی بانک‌های غذا شده بود.

در بسیاری از شهرها به دلیل تقاضای گسترده‌ای که برای دریافت غذا وجود دارد، تعدادی از بانک‌های غذا روزهای ارایه خدمات خود و مقدار غذای تحویلی به هر خانواده را کاهش داده‌اند. این در حالی است که صف‌های دریافت غذا از ساعات اولیه صبح تشکیل می‌شود تا افراد مطمئن باشند که چیزی برای خوردن به دست خواهند آورد. در انگلیس بین سال‌های ۲۰۱۰ تا ۲۰۱۲م تعداد بانک‌های غذا از ۵۴ به ۲۰۱ عدد رسید که افزایش ۳۷۲ درصدی را نشان می‌دهد (۳). بر اساس گزارش می ۲۰۱۳م آکسفام، حدود نیم میلیون نفر از انگلیسی‌ها به بانک‌های غذا مراجعه داشته‌اند (۵ و ۴). استفاده از بانک‌های غذا در آلمان و فرانسه بسیار بالاتر از انگلیس است. برای مثال، در ۲۰۱۴م حدود ۱.۵ میلیون نفر در هفته به بانک‌های غذای آلمان مراجعه کرده بودند (۶). در فرانسه نیز حدود ۳.۵ میلیون نفر متکی به کمک بانک‌های غذا هستند (۷). بانک غذای فرانسه بیش از ۱۰۰ شعبه در سراسر کشور دارد که سالانه ۲۰۰ میلیون وعده غذایی به ۱.۸۵ میلیون نفر ارائه می‌دهد (۸).

بنا به گزارش اخیر ، در ۲۰۱۶م بیش از ۹۰۵ هزار مراجعه به بانک غذایی تورنتو صورت گرفته که ۳۵ درصد این مقدار توسط افراد بالای ۴۵ سال بوده است، درحالی که یک دهه قبل تعداد آنها فقط ۲۶ درصد کل مشتریان بوده است. عکس این قضیه در مورد افراد زیر ۱۸ سال اتفاق افتاده که در ۲۰۰۶م بیش از ۳۴ درصد مشتریان بانک‌های غذا را شامل می‌شدند، ولی در تازه‌ترین آمار تنها ۲۹ درصد را شامل می‌گردند. چنین تغییری می‌تواند ناشی از حمایت مالی بیشتر از کودکان در مقابل شرایط سخت و افراد مجرد پس از دوره رکود اقتصادی و عدم توانایی در ورود مجدد به بازار کار باشد. بر اساس این گزارش، سطح تحصیلات در بین مشتریان بانک‌های غذای کانادا نیز افزایش یافته و این امر حاکی از عدم تضمین بر خورداری از آینده‌ای مطمئن با وجود تحصیلات دانشگاهی است. یک دهه قبل تنها ۲۲ درصد مشتریان بانک غذای تورنتو از تحصیلات دانشگاهی برخوردار بودند، ولی حالا ۳۶ درصد از آنها فارغ‌التحصیل دانشگاه هستند. این قضیه می‌تواند از سوی دیگر حاکی از مشکلات مهاجران تحصیل کرده و تحصیل کرده‌های داخل کانادا برای گرفتن شغل اول یا ورود مجدد به بازار کار پس از اخراج از کار قبلی باشد(۹).

شبکه جهانی بانک‌های غذایی و جایگاه ایران

از دهه ۱۹۸۰ م تأسیس بانک‌های غذا در سراسر جهان رشد چشمگیری داشته است. در حال حاضر بیش از ۵۰۰ بانک غذا در سراسر جهان وجود دارد که به بیش از ۲۰ میلیون نفر خدمات ارائه می‌کنند. این بانک‌ها از طریق شبکه جهانی بانک‌های غذایی(۱) با یکدیگر در ارتباط می‌باشند. این شبکه به منظور ایجاد، کمک و تقویت بانک‌های غذا در کشورهای مختلف جهان ایجاد شده است. به این منظور، شبکه جهانی بانک‌های غذایی ارتباطات و همکاری‌های گسترده‌ای را با صنعت جهانی غذا، جامعه جهانی سازمان‌های مردم‌نهاد، منابع انسان‌دوستانه جهانی و سایر مؤسسات بین‌المللی متمرکز بر کاهش گرسنگی برقرار کرده است. کشورهایی که در حال حاضر در شبکه بین‌المللی بانکداری غذا قرار دارند، عبارتند از: آرژانتین، کانادا، مکزیک، ایالات متحده، انگلستان، ژاپن، آفریقای جنوبی، استرالیا، گواتمالا، کلمبیا، برزیل، بلغارستان، شیلی، کاستاریکا، اکوادور، مصر، السالوادور، فرانسه، هندوراس، هنگ‌کنگ، هند، اسرائیل، نامیبیا، نیکاراگوئه، نیجریه، پاراگوئه، روسیه، سیرالئون، سنگاپور، کره جنوبی، تایوان، ترکیه و اروگوئه. همچنین، کشورهای متعددی با بانک‌های غذایی وجود دارند که هنوز به شبکه جهانی متصل نشده‌اند، زیرا هنوز دارای معیارهای مورد انتظار در این زمینه نمی‌باشند. در قاره آسیا کشورهای هند، کره جنوبی، ژاپن، تایوان، سنگاپور و هنگ‌کنگ از جمله پیشگامان تأسیس بانک‌های غذا بوده‌اند. کشورهای عربی منطقه هم چند سالی است که اقدام به تأسیس بانک‌های غذا تحت عنوان بنک الطعام کرده‌اند و اهتمام ویژه‌ای برای کاهش اتلاف غذا و کمک غذایی به نیازمندان دارند. عربستان و امارات متحده از آن جمله‌اند. برای مثال، دبی به دنبال آن است که در سال‌های پیش‌رو اولین شهر منطقه باشد که از طریق تأسیس بانک غذا، اتلاف مواد غذایی خود را به صفر می‌رساند.

ایران در رتبه‌بندی گزارش ۲۰۱۷م شاخص جهانی گرسنگی(۲) رتبه ۳۰ را به‌دست آورده است. بر طبق این گزارش، درصد افراد دچار سوءتغذیه در ایران از ۳.۸ در ۱۹۹۱م به ۵.۵ درصد در ۲۰۱۶م رسیده است که روندی افزایشی را نشان می‌دهد(۱۰). این در حالی است که برآوردهای اخیر فائو نشان می‌دهد هر سال ۱.۳ میلیارد تن غذا در جهان هدر می‌رود

که ۳۵ میلیون تن از این رقم معادل ۲.۷ درصد در ایران دور ریخته می‌شود. علاوه بر این، برآوردهای فائو نشان می‌دهد که هر روز به ازای هر نفر، ۱۳۴ کیلوکالری غذا در ایران به هدر می‌رود یعنی سرانه هدررفت روزانه غذا در ایران ۱۳۴ کیلوکالری است (۱۱).

نتیجه

تجربه جهانی نشان داده تأسیس بانک‌های غذا می‌تواند به کاهش شیوع سوءتغذیه و کاهش اتلاف مواد غذایی کمک شایانی نماید. همین امر ضرورت ایجاد بانک‌های غذا در ایران را به‌ویژه استان‌های ناامن غذایی (سیستان و بلوچستان، کهگیلویه و بویراحمد، هرمزگان، بوشهر، کرمان و ایلام) مشخص می‌سازد. رستوران‌ها و هتل‌های بسیاری وجود دارند که در هر وعده غذایی مقدار قابل توجهی غذای اضافی را دور می‌ریزند. علاوه بر این، مقدار غذای آماده‌ای که در قالب نذورات در ایام مختلف به مردم اهدا می‌شود را می‌توان با برنامه‌ای حساب‌شده جمع کرد و در طول سال به توزیع آن پرداخت. هرچند که برخی نذورات محدودیت زمانی و مکانی دارد، اما باز هم می‌توان با مدیریت صحیح در قالب یک بانک غذا، جریان نذورات غذایی را برای یک گردش سالیانه تنظیم کرد. اطعام نیازمندان سیره پیامبر اکرم (ص) و اهل‌بیت (ع) ما بوده و شایسته است که در احیای آن تلاش نماییم: *و يُطْعَمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا وَ يَتِيمًا وَ أُسِيرًا* (انسان / ۸).

نسخه صوتی مقاله را اینجا بشنوید.

منابع

۱- ۲۰۱۲-۰۷-۱۸

۲- ۲۰۱۲-۰۷-۱۱، ۲۰۱۲-۰۷-۱۷، ۲۰۱۲-۰۷-۱۱، (۲۰۱۲-۰۷-۱۱).

۳- ۲۰۱۳، ۴۲:۷۳-۸۹، : .

۴- ۲۰۱۳-۱۰-۲۵، ۲۰۱۳-۱۰-۲۳، ۲۰۱۳ - ۲۱ : .

. () (2013-05-30). . 2013-06-09 5-

. , . 14 2014. 11 2017 ... 6-

. , (). 15 7-

://...//-----3356136. 8-

, . : 2017 . , 2017. 9-

, , . : 2017. 2017. 10-

, , . . : , 2011. 11-